

BENGT FURÅKER

Stat och offentlig sektor

Lars Söderström har i *Ekonomisk debatt* (Söderström [1987]) kommenterat min bok *Stat och offentlig sektor* (Furåker [1987]). Hans kommentarer har inte enbart saklig substans, men de innehåller ett och annat som motiverar ett svar. Låt mig ta upp tre huvudpunkter.

1. Det finns många frågor som Söderström anser att jag borde ha tagit itu med men som inte eller mycket summariskt berörs i min bok. Visst finns det åtskilligt som borde studeras närmare, och man skulle ju alltid ha kunnat göra något annat än det man har gjort. Söderström vill t ex veta om de sjuka blir fortare friska och barnen duktigare i matematik när sjukvård respektive undervisning organiseras av den offentliga sektorn. Jag har inga definitiva svar på dessa frågor – och det har mig veterligen ingen annan heller. Tillgängliga empiriska studier räcker inte till för att vi ska kunna dra slutsatser av allmängiltig karaktär. Man kan dock säga något om de generella mekanismer som opererar i den privata respektive offentliga sektorn, och det har jag också gjort i boken.

Däremot har jag inte haft ambitionen att värdera offentliga och privata verksamheter. I stället betraktar jag diskussionen om vilken av de båda sektorerna som är bäst på att sköta olika uppgifter som uttryck för rivaliteten dem emellan i dagens samhälle. Huruvida de lyckas prestera goda resultat sammanhänger bl a med vilka åtaganden de har. Exempelvis innebär det avgjort andra villkor att ta ansvar för helheten än att hålla sig till en utvald nisch.

2. Söderström kan tydligen inte inse klassbegreppets relevans. Han anser att jag misslyckas dels med att ge en bild av förändringarna i klasstrukturen, dels med att visa varför dessa skulle vara intressanta.

BENGT FURÅKER är docent i sociologi vid Umeå universitet.

Beträffande den senare beskyllningen ska medges att jag betraktar det som självklart att klassbegreppet är intressant. Det kan givetvis inte förklara allt, men hur skulle vi kunna förstå den moderna samhällsutvecklingen med framväxten av fackföreningar och arbetarpartier och deras borgerliga motsvarigheter om vi inte beaktade den underliggande klassstrukturen? Med den utgångspunkten följer att det också är av intresse att studera klasstrukturens förändring i och med den offentliga sektorns expansion. Att denna expansion – som bl a inneburit att de offentligt anställdas andel av de förvärvsarbete ökat från ungefär 10 procent 1930 till ungefär 40 procent i dag – har betydelse för styrkeförhållandena i samhällets och politikens olika kraftfält torde vara uppenbart.

Frågan är dock hur den förändrade klasstrukturen mer konkret ska bestämmas. Därmed kommer vi in på det första ledet i Söderströms nyss nämnda kritik. Det är riktigt att jag här intagit en mycket försiktig hållning. Jag har avstått från att försöka tillhandahålla facit för hur man ska klassificera och sortera yrken och nöjt mig med att problematisera en för marxistisk teori angelägen fråga. Därför är framställningen inriktad på att bidra till en diskussion snarare än erbjuda en färdig konkret analys. Jag har emellertid gjort vissa ansträngningar att underbygga mina resonemang med hjälp av empiriskt material.

3. Som Söderström framhåller ställer jag mig kritisk till den ortodoxa marxistiska tesen att staten entydigt står i den härskande klassens tjänst. Så här skriver han: "Han (dvs jag) kan ha rätt i sin kritik av antagandet att staten enbart fungerar som ett instrument för kapitalisternas strävan efter mervärde, men han har inte kunnat visa att en 'marxism' utan detta antagande är värd att ta på allvar". Förmodligen menar inte Söderström att en marxism *med* "detta antagande" är mer värd att ta på allvar. Hans tvetydiga formulering ska nog i stället tolkas så att jag inte lyckats

visa fruktbarheten i min ansats.

Man ska naturligtvis inte vänta sig att snabbt vinna proselyter, men jag blir ändå något förvånad över Söderströms attityd. Mitt syfte har bl a varit att mot bakgrund av den offentliga sektorns utveckling i Sverige och andra länder – en utveckling som jag beskriver ganska detaljerat – försöka omformulera vissa delar av den marxistiska teorin. Det är kanske för mycket begärt att Söderström ska uppskatta ett sådant arbete, men han borde ha någon förmåga att bedöma huruvida min skrift uppnår sina målsättningar – tydligen anser han ändå att min kritik kan vara befogad.

Det finns emellertid ytterligare ett steg i Söderströms resonemang om marxismen, staten och ekonomin. Enligt detta är marxismen utvecklad för att användas vid undersökning av kapitalistiska fenomen. Om man förnekar statens "kapitalistiska funktioner" innebär det också "ett förnekande av den marxistiska begreppsapparatusens användbarhet i studiet av den offentliga sektorn". Jag menar dock att den historiematerialistiska teorin inte är eller behöver vara begränsad till analysen av kapitalismen, även om den främst är utformad för det ändamålet. Dessutom förnekar jag inte att den moderna väl-

färdsstaten har "kapitalistiska funktioner", men jag hävdar att den inte bara har sådana. Den har också andra och omfattande uppgifter som producent av tjänster vilka knappast eller möjligen högst indirekt bidrar till att upprätthålla den borgerliga ekonomiska ordningen. Marxistisk teori måste, om dess analytiska värde ska kunna utvecklas, försöka hantera de förändringar som har ägt rum. Det är den nödvändigheten som jag har tagit avstamp ifrån.

För övrigt är det inte bara klassisk marxistisk teori som behandlas i min bok utan också en hel rad nyare marxistiska tolkningar – rörande såväl staten som klasstrukturen i den avancerade kapitalismen. Det finns en bred marxistisk debatt om västvärldens utvecklade samhällen, och jag har både refererat och diskuterat flera bidrag. Man kan knappast ge en rättvisande bild av min text utan att relatera den till denna diskussion, men det var kanske heller inte riktigt meningen med Söderströms kommentarer?

Referenser

- Furåker, B, [1987], *Stat och offentlig sektor*. Rabén & Sjögren, Stockholm.
Söderström, L, [1987], "En marxist om staten". *Ekonomisk Debatt*, Årg 15, nr 4.